

הקצבה למחקר מכספי תרומה

ריכוז ממצאים

אוניברסיטת בן גוריון מקבלת מפעם לפעם תרומות לביצוע מחקרים. משרד מבקר המדינה בדק ביצוע מחקר מכספי תורם בחו"ל. הבדיקה נעשתה בעקבות תלונה מאמצע 1990 של חוקר לשעבר של האוניברסיטה (להלן - החוקר). להלן הממצאים העיקריים:

א. האוניברסיטה לא חתמה על חוזה עם התורם; לא ניהלה מסגרת תקציבית למחקר ולא פיקחה עליו באמצעות היחידה לחו"ל מחקר כנהוג באוניברסיטאות. היא גם לא טיפלה בהסדרת זכויות היוצרים שלה על המחקר.

ב. האוניברסיטה זקפה לחובת חשבון המחקר בלא הנמקה ואסמכתאות מספקות הוצאות שונות בסכום של 23,200 דולר, שלא היו קשורות למחקר. ההוצאות על החלק שבוצע מהמחקר הסתכמו ב-111,300 דולר (כ-83% מהסכום שיועד למחקר); אף חלק זה של המחקר לא פורסם עד מועד סיום הביקורת.

ג. לאוניברסיטה לא היתה תכנית לניצול יתרת כספי התרומה והשלמת המחקר. בעקבות הביקורת, חידשה האוניברסיטה בשנת השת"ב את המחקר, אך בתום אותה שנה הפסיקה אותו.

אוניברסיטת בן גוריון (להלן האוניברסיטה) מקבלת תרומות בארץ ובחו"ל המיועדות לביצוע מחקרים בידי עובדיה. התרומות ניתנות בדרך כלל על פי חו"ל מחקר עם התורמים. בחו"ל אלה נקבעים, בין היתר: נושא המחקר, מועדי התשלום, כללי הדיווח על התקדמות המחקר ושיעור התקורה שהאוניברסיטה מנכה מכספי התרומה לכיסוי הוצאותיה.

בשנת 1990 בדק משרד מבקר המדינה את טיפולה של האוניברסיטה במחקר שעשה החוקר ובכספי התרומה שנתקבלה למימון המחקר. בירורים משלימים בעניין זה נעשו לסירוגין עד אמצע שנת 1995. הבדיקה נעשתה בעקבות תלונות שהוגשו למשרד מבקר המדינה במאי 1990 ובדצמבר 1992 נגד "המרכז למורשת בן גוריון" (להלן - המרכז), שפעל כיחידה אקדמית נפרדת במסגרת האוניברסיטה. התלונות הוגשו בידי החוקר אשר עבד כפרופסור חבר עד שעבודתו הופסקה בשנת 1989.

בתלונה מ-1990 נאמר, כי על סמך הצעה שהגישה האוניברסיטה לתורם, קיבל המרכז תרומה למחקר בתחום מדעי הרוח שיבוצע בידי החוקר, אך הכסף לא נוצל למטרתו.

תקציב המחקר

בתחילת 1984 הגיש המרכז הצעת מחקר לגוף ציבורי, הפועל בשיתוף פעולה עם האוניברסיטה, ולפיה נדרש לביצוע המחקר סך של 135,000 דולר. יו"ר הגוף הציבורי העביר את ההצעה לקרן בחו"ל וביקש ממנה הקצבה בסך 75,000 דולר למימון הוצאות שוטפות על המחקר; בהצעה צוין שהסכום הנותר, 60,000 דולר, שיועד למימון משכורתו של החוקר במשך שלוש שנים, ימומן בידי האוניברסיטה.

האוניברסיטה החלה בביצוע המחקר בלא שחתמה על חוזה עם התורם; היא לא קבעה מסגרת תקציבית למחקר ולא פיקחה עליו באמצעות היחידה לחוזי מחקר. היא גם לא טיפלה בהסדרת זכויות היוצרים שלה על המחקר.

בשנים 1985-1987 העבירה הקרן את ההקצבה המבוקשת בסך 75,000 דולר לגוף הציבורי, והגוף העבירו לאוניברסיטה בניכוי 18%; גם האוניברסיטה ניכתה 16% מהיתרה. לאחר הניכויים האלה, שנומקו בהוצאות תקורה, עמדו לזכות המחקר, מכספי התרומה, 51,500 דולר בלבד.

הועלה שחלק ניכר מכספי התרומה לא נוצלו למטרה היעודה. ביוני 1990, כשנה וחצי לאחר הפסקת עבודתו של החוקר במוסד, הסתכמו ההוצאות השוטפות של המחקר ב-11,500 דולר בלבד; לעומת זאת זקפה האוניברסיטה לחובת חשבון המחקר, בלא הנמקה ואסמכתאות מספקות, הוצאות שונות בסכום נוסף של 23,200 דולר שלא היו קשורות למחקר. לאוניברסיטה לא היתה תכנית להשלמת המחקר ולניצול יתרת כספי התרומה, שהיתה באותו מועד כ-17,000 דולר, לפי נתוני האוניברסיטה.

בספטמבר 1990 העיר משרד מבקר המדינה לאוניברסיטה שרישום ההוצאות בחשבון המחקר כאמור אינו תקין. כמו כן העיר לה, שאם אין בדעתה להמשיך במחקר, עליה לקבל את הסכמת התורם לשינוי ייעודה של התרומה.

בתשובותיה ממארס וממאי 1991 הודיעה האוניברסיטה למשרד מבקר המדינה, שבעתיד היא תדאג ליצור מסגרת כספית לרישום הוצאותיה, וכך ימנע שימוש בכספי מחקר למטרות שלא להן נועדו; כמו כן הודיעה שתחזיר לחשבון המחקר את כל הכספים שהוצאו ממנו בלא הצדקה ותשקיע את כל כספי התרומה במחקר בלבד. היא גם המציאה מכתב של מנהל המרכז, שלפיו יועסק החוקר בשנת התשנ"ב על פי חוזה מיוחד בביצוע המחקר, וגם העסקתו בשנת התשנ"ג תישקל בחיוב.

בעקבות הביקורת המציאה האוניברסיטה למשרד מבקר המדינה דוח מתוקן של חשבון תרומה. לפי הנאמר בדוח זה אכן הוחזרו הוצאות התקורה שניכתה האוניברסיטה וכן החיובים שנוקפו למטרות אחרות. מהדוח המתוקן עולה שסך כל ההוצאות בגין המחקר הסתכמו ב-111,3000 דולר, ונותרה בחשבון יתרה בסך 23,700 דולר.

בדצמבר 1992 פנה החוקר אל משרד מבקר המדינה בתלונה נוספת, ובה טען, שהאוניברסיטה לא דנה כלל בהמשך העסקתו בהתשנ"ג, אף שעדיין עומדים לזכות המחקר כספים מכספי התרומה. התברר, שהיו חילופי אישים בהנהלת האוניברסיטה וכי ההנהלה החדשה החליטה להפסיק את ביצוע המחקר.

ביצוע המחקר

עד מועד סיום הביקורת ביוני 1995 בוצע רק חלק מהמחקר ואף הוא טרם פורסם, על אף שהושקעו בו כ-83% מהסכום שיועד למחקר כולו. האוניברסיטה לא טיפלה בהסדרת זכויות היוצרים שלה על המחקר ובעקבות הביקורת, פנה מנהל המרכז אל החוקר וביקש להעביר למרכז את המחקר.

בתשובת האוניברסיטה למשרד מבקר המדינה ממאי 1995 נאמר, שעם כניסת המנהל החדש של המרכז לתפקידו הוקמה במרכז מועצה מדעית בין-אוניברסיטאית, שפועלת בעניין קבלת הצעות מחקר ואישורן לפי הכללים הנקוטים באוניברסיטה; אומצה התפיסה של המרכז אשר לפיה יש להתמקד בחקר מורשת דוד בן גוריון ובתקומת ישראל בין השנים 1935-1965; גובש נוסח חדש של חוזה בין המרכז לבין החוקרים, המגדיר בין היתר את תחום המחקר ומציין את משך המחקר, את מקורות המימון ואת סוגיית זכויות היוצרים. לדעת האוניברסיטה, יהיה בכך כדי למנוע ליקויים דוגמת אלה המתוארים לעיל.

עוד נאמר בתשובת האוניברסיטה, כי המרכז ומנהלו מייחסים משנה חשיבות לנושא המחקר, משום שהוא מתרכז בפעילות דוד בן גוריון ומשום שהוא מבוסס על "התפיסה המחקרית" של המרכז. מנהל המרכז הודיע, שבדיקת הצד המשפטי העלתה שזכויות היוצרים של המחקר שייכות לאוניברסיטה, בשל יחסי עובד ומעביד בינה לבין החוקר. הוא הביע נכונות לבחון את חומר המחקר באמצעות "ועדת קוראים מקצועית" של המרכז ולשקול הוצאתו לאור לאחר מכן, אם ימצא ראוי לפרסום.

האוניברסיטה קיבלה תרומה מתורם בחו"ל לביצוע מחקר "במרכז למורשת בן גוריון"; בפועל בוצע רק חלק ממנו, שכילה את מרבית כספי התרומה. האוניברסיטה לא דאגה להסדיר את זכויות היוצרים על המחקר, זקפה לחובת חשבון המחקר הוצאות בלתי מוצדקות, ולא היו בידיה תכניות להשלמת המחקר ולניצול יתרת כספי התרומה. מכאן, שלא פעלה כמתחייב מהצעת המחקר שהיא עצמה הגישה, ולא נהגה ברגישות המתבקשת בעת השימוש בכספי תרומה. על האוניברסיטה והמרכז לממש את כל הצעדים שעליהם הודיעו בתשובתם למשרד מבקר המדינה, שתכליתם לתקן את הליקויים שהעלתה הביקורת, ולמנוע את הישנותם גם במחקרים אחרים.